

John Ford o l'ètica dels perdedors

Joan Obrador

Dedicat a Jose Luís López de la Calle, mort per defensar el seu dret a viure i a pensar en llibertat.

No sé per quina raó, però davant *Fort Apatxe* un pot tenir una sensació absolutament paradoxal... En principi, sembla una lloança radical dels valors tradicional de la cavalleria ianqui que feren possible la conquesta del gran

que li crea un destí que no ha acceptat el durà a un comportament absolutament irracional. Tots els seus inferiors s'adonen de la supèrbia i de la profunda ignorància que determinen les seves decisions. El capità Kirby York (Jonh Wayne) i el capità Collingwood (George O'Brien) són la viva imatge de l'obediència, a pesar d'entendre perfectament les raons del comportament del seu superior.

teix nivell els dos poble, si *més bé, no mostra la seva admiració per un poble originari*, (???????) amb els primers plans que ens ofereix dels seus rostres. La trobada final de York amb Cochise adquireix un sentit i una bellesa plàstica sublims. De fet, aquells valors que tan desitja Owen són propietat dels apatxes. Quan Cochise li explica les raons del seu comportament: la fugida de la reserva, el desig de pau del seu poble i la decisió de lluitar fins a la mort; implora la raó més cara per a un home: la protecció de la seva família. L'únic que exigeix per tornar en pau és que Meacham (Grant Withers) se'n vagi de la reserva, perquè està destruint el seu poble amb alcohol il·legal. Però el coronel blanc no pot creure en les paraules d'un quasi-animal. Paradoxa suprema: els valors que més estima Ford són patrimoni del poble històricament derrotat. A més, demostraran la seva superioritat tàctica en el camp de batalla.

El final de la pel·lícula no ens deixa tranquils tampoc. Sembla que, fins i tot, Kirby York –l'autèntic representant dels valors del poble– no té més remei que idolatrar l'heroi Owen Thursday; a pesar de saber que en el fons no fou més que un ésser egoista i perjudicial per als seus. Ens vol dir John Ford que un poble, per perdurar en el temps, té necessitat de personificar els seus ideals, a pesar que sigui tot fals? Necessitem *ídols de fang*? La cara de John Wayne, davant dels periodistes, quan reivindica els valors del poble i a la vegada falta a la veritat, no pot ser més expressiva. Tot plegat, sembla que ens trobem davant d'un pessimisme radical, gairebé nihilista. Però aquest film té uns altres vessants com, per exemple, el sentit de l'humor, que gaudeixen especialment els sergents i els soldats –per moments sembla una comèdia de vint anys abans. Per contra, Henry Fonda no farà ni un sol somriure en cap moment, i això que no li manquen oportunitats, perquè ni el seu *status* ni el seu deure, li ho permeten. El tinent

oest i l'exterminació dels seus habitants: honor, disciplina, valentia, sacrifici, obediència, família... el tinent coronel Owen Thursday (Henry Fonda) no és un ésser humà, és tot el conjunt d'aquests valors. Per això, considerarà el seu deure arribar fins a la pròpia aniquilació per tal d'ajudar a l'expansió del seu poble; així, ens trobaríem davant d'un heroi com manen els cànons. Emperò, l'ofuscació

Kirby York constitueix el pol oposat. Coneix perfectament el territori i el poble apatxe. Fins i tot sap la veritat que el seu superior és incapaç de comprendre: ells són els invasors i Cochise, amb els seus, mereixen tot el respecte com a poble civilitzat que són. El tractament que dona John Ford al *indis* mereix una petita recreació. En l'escena de la trobada dels caps *indis* i dels ianquis, posa exactament al ma-

"El meu oncle Phil va caure mort de sobte jugant a l'squash... el metge li ho havia recomanat per a la salut."
Woody Allen a *Hannah y sus hermanas* (1986) del mateix Woody Allen.

“The Informer (El delator) es troba als antípodes: l'espectador no obtindrà cap plaer estètic. Al contari, la seva fotografia –la il·luminació i els clarobscurs–, la seva ambientació –la nit i la boira perenne– i els carrerons de Dublín tenen una clara pretensió: aconseguir que l'espectador faci seva l'angoixa del seu protagonista, Gypo Nolan (Victor McLaglen)”

coronel Owen aconseguirà redimir-se en el darrer moment, quan envia a la rereguarda el capità York i el tinent O'Rourke (J. Agar). O'Rourke és un jove oficial indigne de la seva filla, al seus ulls, que, ironies del destí, aconseguirà donar continuïtat a l'estirp de l'heroi mort en singular combat.

L'estètica d'aquest film, a part d'amagar les tècniques que feren possible un western absolutament novetós, significà el naixement de l'autèntic territori comantxe: el desert infinit, flanquejat per muntanyes de roques marmòries i solcat per depressions llunars. El territori on l'home pot mostrar allò que veritablement és. En aquest sentit, *The Informer (El delator)* es troba als antípodes: l'espectador no obtindrà cap plaer estètic. Al contari, la seva fotografia –la il·luminació i els clarobscurs–, la seva ambientació –la nit i la boira perenne– i els carrerons de Dublín tenen una clara pretensió: aconseguir que l'espectador faci seva l'angoixa del seu protagonista, Gypo Nolan (Victor McLaglen). (Per un instant, vaig creure que el Neorealisme italià no va ser més que la continuïtat estètica d'aquest film). Aquests dos films comparteixen qualque cosa molt important: reflexionen sobre el que podríem anomenar la moral dels perdedors. A *Fort Apatxe*, ja ho hem vist, semblen perdre tots; mentre que la lluita de l'IRA encara continua produint perdedors. Tot i que la pau està a punt de fer-se una maravillosa realitat allà.

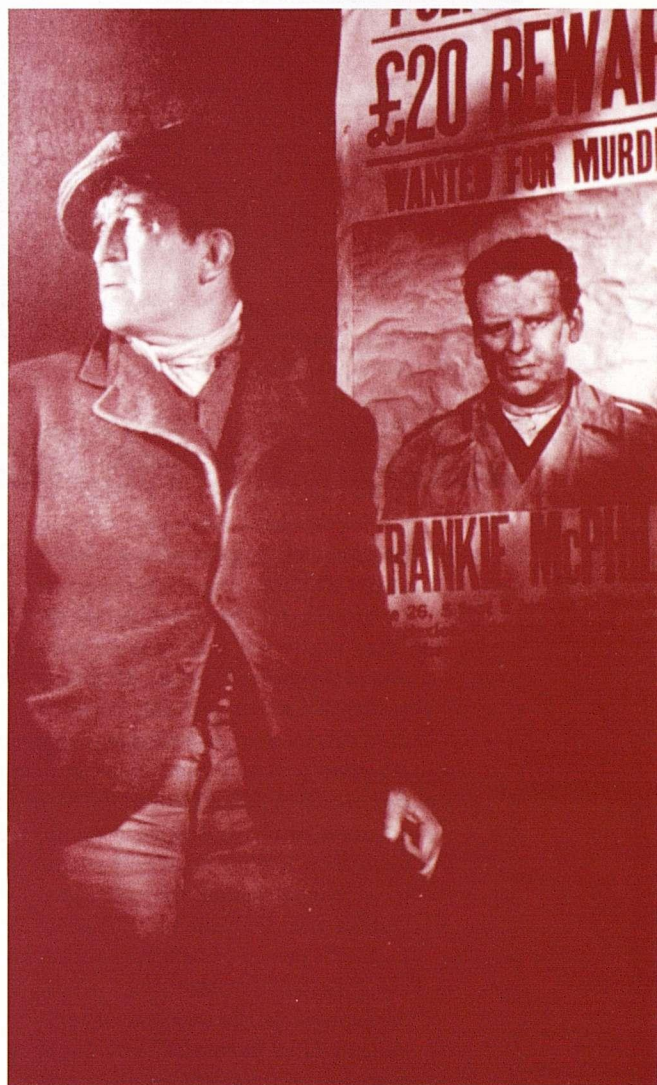
Amb *The Informer* John Ford –el seu nom gaèlic era Sean Aloysius O'Ferna– va fer un homenatge als seus avantpassats irlandesos. La pel·lícula no enganya ningú sobre la seva perspectiva política: els anglesos són una força estrangera a Irlanda i la lluita de l'IRA està plenament justificada. En un principi, el film es planteja com una reflexió sobre l'angoixa que pateix Gypo Nolan a causa del sentiment de culpabilitat per haver traït el seu millor amic. El paral·lelisme religiós que estableix Ford

entre aquest personatge i Judes Iscariot, des del principi fins al final, no és més que un recurs per mostrar fins a quin punt és greu la traïció: el major pecat que pot cometre un home, ja sigui contra l'enviat de Déu o contra la comunitat que l'acull.

Però, a la vegada, l'odissea de Gypo, l'expiació de la seva culpa pel carrerons de Dublín, serveix a Ford per fer una descripció minuciosa dels factors que poden donar peu a l'aparició del fenomen terrorista (tot i que hi pugués estar pensant en un moviment d'alliberació militar): 1. Repressió policial-militar de la població civil per part d'un estat. 2. Conviccions profundes, i diferenciadores de la resta de la població, per part de la població civil que se sent exclosa: cultura, llengua o religions pròpies. No és casualitat el fervent catolicisme que mostren els membres de l'IRA. 3. Rebuig de l'Estat existent i construcció d'un Estat particular dins l'Estat ja existent. En aquest sentit, és molt significatiu l'inici del judici que li fan a Gypo Nolan els seus propis companys d'armes. Dan Gallagher (Preston Foster), el líder de l'IRA, li demana si accepta el tribunal, perquè està posseït per un fervent anhel: la seva justícia serà justa en comparació a la injustícia que els imposen els anglesos. 4. Identificació de la voluntat del grup aixecat en armes, amb la voluntat del conjunt del poble, del país. Llàstima que, el gran Ford, a la vegada que feia aquest precís diagnòstic, no ens hagués mostrat la manera en què un poble pot deixar

les armes, una vegada que l'espiral de violència amenaça la seva existència física i moral.

No puc acabar sense referir-me a les dones fordianes: elles mai van a la lluita armada, ni maten apatxes ni s'enfronten a l'exèrcit invasor. No ho poden fer, simplement, perquè són responsables de la vida d'aquells que han de néixer. Són l'autèntica font de la solidaritat al si del grup i, si ve al cas,

la mare és l'única que pot donar el perdó al traïdor... D'aquesta manera, es fa patent que l'ideal de societat fordiana ja és completament impossible: l'antiga societat matriarcal. ■